

# POMOC DLA OBSZARÓW PODMOKŁYCH

**P**rogram LIFE jest jedynym programem zarządzanym na poziomie Komisji Europejskiej i w całości dedykowanym zagadnieniom ochrony środowiska, przyrody i klimatu oraz transformacji energetycznej. W ramach programu możliwe jest uzyskanie wsparcia na realizację m.in. projektów aktywnej ochrony przyrody na obszarach Natura 2000, testowania i przygotowania do szerokiego rozpowszechnienia rozwiązań mogących przyczynić się do poprawy stanu środowiska oraz przezwyciężania barier w przechodzeniu na czystą energię.

Znamy już wyniki ubiegłorocznego naboru do Programu LIFE w perspektywie finansowej 2021–2027. Polska wykazała się najwyższą w historii aktywnością – aż 106 podmiotów z naszego kraju pełniło rolę beneficjentów koordynujących i partnerów projektów (4. miejsce wśród krajów UE), co przełożyło się na rekordowy poziom pozyskanych środków LIFE – 43,7 mln. Wyniki tego naboru były najlepsze w dotychczasowej historii LIFE w Polsce. Polskie podmioty mogą pochwalić się zaakceptowaniem dwóch wniosków na realizację skomplikowanych projektów strategicznych. Pierwszy z nich, przekazany przez Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej (BULiGL) we współpracy z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska (GDOŚ) i Uniwersytetem Rolniczym w Krakowie, dotyczy ochrony torfowisk w Polsce (ochrona ostoi wielu zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, redukcja emisji CO<sub>2</sub>, retencja wody), a pełna nazwa tego projektu to „Odtworzenie oraz zachowanie obszarów bagiennych, torfowisk i terenów podmokłych na obszarach Natura 2000 i Zielonej Infrastruktury”.

– *Wychodząc naprzeciw potrzebom ochrony mokradel w Polsce podjęliśmy w wspólnie z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska działania mające na celu realizację zadań określonych w ramach Priorytetowych Ram Działań dla obszarów Natura 2000 i Zielonej Infrastruktury (PAF) na lata 2021–2027, jak i dla spełnienia zapisów konwencji ramsarskiej. Nasza propozycja wspólnych działań finansowanych przez fundusz LIFE i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej została wstępnie zaakceptowana przez Komisję Europejską i jesteśmy na etapie dopracowywania szczegółów. Wieloletnie doświadczenia Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej w pracy na rzecz szeroko pojętej ochrony przyrody oraz wieloletnia współpraca z GDOŚ i GIOŚ jest doskonałą rekomendacją do wykonania uzgodnionych z Komisją Europejską zadań. Warto podkreślić, że projekt swoim zasięgiem działania obejmuje terytorium całego kraju oraz wszystkie formy własności z wyjątkiem parków narodowych – mówi Adam Wasiaś, zastępca dyrektora Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej.*

BULiGL opracowuje operaty urządzenia lasu, dokumentację geodezyjną i mapy numeryczne. Wykonuje plany ochrony dla parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych, dokumentacje do ich utworzenia, inwentaryzacje przyrodnicze i programy ochrony przyrody w nadleśnictwach. Sporządza dokumentacje glebowe, siedliskowe, florystyczne, fitosocjologiczne i z zakresu inżynierii leśnej oraz wodnej. Ponadto wspiera szeroko szkolnictwo opracowując zalecenia nawożeniowe. Realizuje też wiele innych projektów, prowadzi m.in. Bank Danych o Lasach (BDL) czy Wielkoobszarową Inwentaryzację Stanu Lasu (WISL).

Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej zostało wybrane liderem konsorcjum (beneficjentem koordynującym) ze względu na odpowiednie kompetencje z zakresu działań ochrony czynnej oraz prac inwentaryzacyjnych, a także niezbędne zasoby ludzkie (12 oddziałów terenowych), jak i techniczne do przeprowadzenia zaplanowanych w projekcie szerokich działań odnoszących się do oceny stanu siedlisk przyrodniczych na terenie całego kraju, weryfikacji przeprowadzonych na nich działań z zakresu ochrony czynnej.

O projekcie informuje **Tomasz Babiak**, zastępca dyrektora Oddziału BULiGL w Szczecinku, szef zespołu zadaniowego powołanego w celu koordynacji pisania wniosku.

– *Według danych zbieranych w ramach monitoringu przyrodniczego przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska stan zachowania siedlisk sklasyfikowanych jako bagna, torfowiska lub inne obszary podmokłe jest oceniany jako niezadowolający (U1) bądź zły (U2). Jako główne zagrożenia dla tych obszarów należy uznać: niekorzystne zmiany stosunków wodnych, naturalną sukcesję, wkraczanie gatunków ekspansywnych lub obcych, w tym gatunków inwazyjnych, zaprzestanie prowadzenia ekstensywnej gospodarki rolniczej (koszenie lub wypas), eksploatację torfu, brak stref buforowych, skład gatunkowy drzewostanów niezgodny z siedliskiem w obrębie zlewni zasilającej – wlicza Tomasz Babiak.*

Projekt będzie obejmował następujące ekosystemy i typy siedlisk przyrodniczych Natura 2000 z Załącznika I dyrektywy siedliskowej, związane z szeroko pojętymi mokradłami, na glebach organicznych bądź mineralno-organicznych:

- bagna, torfowiska i inne obszary podmokłe: śródlądowe błotniste solniska z solirodkiem (1310), torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (7110), torfowiska wysokie, zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji (7120), torfowiska przejściowe i trzęsawiska (7140), obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion* (7150), torfowiska nakredowe (7210), źródłiska wapienne ze zbiorowiskami *Cratoneurion commutati* (7220), górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk (7230);
- użytki zielone, w tym: solniska nadmorskie (1330), śródlądowe słone łąki, pastwiska i szuwały (1340), zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (6410), ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne (6430), łąki selernicowe (6440), ekstensywnie użytkowane niżowe łąki świeże (6510);
- siedliska leśne, w tym: bory i lasy bagienne (91D0), łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (91E0), łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (91F0).

Pod względem zakresu geograficznego zakłada się, że projekt obejmie obszary siedliskowe Natura 2000 w całej Polsce oraz wytypowane obszary Zielonej Infrastruktury.

Na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska ustalono, że siedliska objęte projektem zajmują ok. 240 000 ha w granicach obszarów siedliskowych Natura 2000. W celu określenia powierzchni siedlisk na obszarach Zielonej Infrastruktury wykorzystano warstwę przebiegu rytmarzy ekologicznych w Polsce, istotnych dla populacji dużych ssaków leśnych (2011 r.) oraz dane z projektu „System



Informacji Przestrzennej o Mokradłach Polski” (2006 r.). Oszacowano, że potencjalnie siedliska przyrodnicze związane z szeroko pojętymi mokradłami na obszarach Zielonej Infrastruktury mogą zajmować ok. 400 000 ha.

– Jednym z głównych celów projektu jest wykonanie działań ochrony czynnej wynikających z planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000. Na torfowiskach są to przede wszystkim działania mające na celu zatrzymanie procesu odwadniania i przesuszania, np. poprzez blokowanie istniejących rowów melioracyjnych, czy usuwanie pojawiających się krzewów i podrostu drzew. Na użytkach zielonych są to działania związane z koszeniem w określonych terminach dostosowanych do typu siedliska. Na siedliskach leśnych to przywrócenie naturalnego reżimu wodnego, np. poprzez zablokowanie rowów oraz wyłączenie bądź ograniczenie w użytkowaniu, poprzez wyznaczenie odpowiednich stref buforowych wokół siedlisk hydrogenicznych – mówi Tomasz Babiak.

Torfowiska należą do najszybciej zanikających ekosystemów naszej strefy klimatycznej lub ulegają postępującej degradacji wskutek zmian warunków hydrologicznych, głównie w wyniku przeprowadzonej przed laty niewłaściwej melioracji oraz zmian ich sposobów użytkowania. Zdegradowane torfowiska charakteryzują się mniejszą różnorodnością biologiczną, w efekcie odwodnienia zanikają cenne, będące również pod ochroną gatunki fauny i flory. Jednocześnie, w wyniku degradacji torfowisk intensyfikuje się proces mineralizacji, przyczyniając się do wzrostu emisji CO<sub>2</sub> i potęgowania efektu cieplarnianego.

– Projekt LIFE, o którym rozmawiamy, będzie pierwszym polskim projektem zajmującym się problemem obszarów wodno-błotnych na tak dużą skalę. Dotychczas realizowane działania krajowe, czy to w ramach programu LIFE, czy finansowane ze środków krajowych, skupiały się na poprawie stanu tych siedlisk lub ich odtworzenia lokalnie, w małej skali, głównie ze względu na ograniczone zasoby finansowe, infrastrukturalne i ludzkie, a także złożoną strukturę własnościową terenów i brak mechanizmu mogącego koordynować działania na szerszą skalę.

Zakłada się, iż planowany do realizacji projekt LIFE, w ramach którego zostaną opracowane odpowiednie narzędzia, metody oraz inne produkty, dążące do likwidacji

ww. barier, rozpocznie w Polsce długotrwały proces odtworzenia obszarów wodno-błotnych wraz z zapewnieniem im odpowiedniej ochrony i sposobu gospodarowania. Dodatkowo wzmocnienie współpracy między różnymi sektorami (publicznym, pozarządowym i naukowym) pozwoli na wypracowanie sprawniejszego, wspólnego działania w kwestii ochrony obszarów wodno-błotnych – uważa Tomasz Babiak.

Projekt rozpisany jest na 10 lat i na 3 etapy. Pierwszy 3-letni etap będzie głównie obejmował obszary siedliskowe Natura 2000, dla których istnieją Plany Zadań Ochronnych bądź dokumentacja z zakresem Planu Zadań Ochronnych. W drugim etapie pracami będą objęte pozostałe obszary Natura 2000, które aktualnie nie mają pełnej dokumentacji. Trzeci etap to głównie prace na siedliskach przyrodniczych w obszarach Zielonej Infrastruktury.

– Mamy nadzieję, że realizacja projektu rozpocznie się w styczniu 2023. Pierwsze miesiące poświęcimy na przygotowanie do wyjścia w teren, w tym zgromadzenie dostępnej dokumentacji oraz mapowanie interesujących nas obszarów, z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi, takich jak np. numeryczny model terenu, tak by w maju można już było wyjść w teren. Zanim zaczniemy realizować działania związane z ochroną czynną zarówno własnymi środkami, jak i powierzając je firmom zewnętrznym, trzeba będzie dokładnie określić stan siedlisk i zweryfikować dotychczasowe zaplanowane działania wynikające z istniejących dokumentów. Jasne, że wszystkie prace będą wykonywane w ścisłym kontakcie z regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska, które koordynują funkcjonowanie obszarów Natura 2000 – konkluduje Tomasz Babiak.

Głównym celem projektu, o czym była mowa, jest określenie i podjęcie działań ochrony czynnej mających na celu utrzymanie bądź polepszenie stanu siedlisk przyrodniczych objętych projektem. Nie bez znaczenia będzie też, co podkreśla się we wniosku, stworzenie nowoczesnego, wielofunkcyjnego i stabilnego systemu zarządzania zasobami przyrody w skali Polski, pozwalającego na dokonywanie szeregu analiz na potrzeby prawa krajowego i unijnego, jak również pozwalającego na większą efektywność działań organów ochrony przyrody.

**Jacek Żyśk**

